

โครงการจัดทำฐานข้อมูลภูมิปัญญาท้องถิ่น

ตำบลดงลาน อำเภอสีชมพู จังหวัดขอนแก่น

องค์การบริหารส่วนตำบลดงลาน

อำเภอสีชมพู จังหวัดขอนแก่น

คำนำ

รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช ๒๕๖๐ มาตรา ๕๗ รัฐต้อง (๑) อนุรักษ์ พันธุ์ และส่งเสริมภูมิปัญญาท้องถิ่น ศิลปะ วัฒนธรรม ขนบธรรมเนียมและจารีตประเพณีอันดีงามของ ท้องถิ่นและของชาติ และจัดให้มีพื้นที่สาธารณะสำหรับกิจกรรมที่เกี่ยวข้อง รวมทั้งส่งเสริมและสนับสนุนให้ ประชาชน ชุมชน และองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น ได้ใช้สิทธิและมีส่วนร่วมในการดำเนินการด้วย

ภูมิปัญญาไทยมีความสำคัญอย่างยิ่ง ช่วยสร้างชาติให้เป็นปึกแผ่นมั่นคง สร้างความ ภาคภูมิใจและศักดิ์ศรีเกียรติภูมิแก่คนไทย สามารถปรับ ประยุกต์หลักธรรมคำสอนของศาสนาเข้ากับชีวิตได้ อย่างเหมาะสมสร้างความสมดุลระหว่างคนกับสังคมและธรรมชาติได้อย่างยั่งยืน ช่วยเปลี่ยนแปลง ปรับปรุง ชีวิตของคนไทยให้เหมาะสมได้ตามยุค

งานการศึกษา ศาสนา และวัฒนธรรม องค์การบริหารส่วนตำบลดงลาน ได้เล็งเห็น ความสำคัญของภูมิปัญญาท้องถิ่น จึงได้จัดทำโครงการสำรวจฐานข้อมูลภูมิปัญญาท้องถิ่น ปราชญ์ชาวบ้าน หรือปราชญ์ท้องถิ่นเพื่อให้ข้อมูลภูมิปัญญาท้องถิ่น ปราชญ์ชาวบ้าน หรือปราชญ์ท้องถิ่น ตำบลดงลาน อำเภอสีชมพู จังหวัดขอนแก่น เป็นปัจจุบัน และเพื่อสืบสานและอนุรักษ์ภูมิปัญญาท้องถิ่นที่สำคัญและมี ประโยชน์ไว้ไม่ให้สูญหายไปจากชุมชน และเป็นอย่างยิ่งว่าฐานข้อมูลภูมิปัญญาท้องถิ่น ปราชญ์ชาวบ้าน หรือ ปราชญ์ท้องถิ่น เล่มนี้จะเป็นประโยชน์ต่อสาธารณชนในการศึกษาภูมิปัญญาท้องถิ่น ปราชญ์ชาวบ้าน หรือ ปราชญ์ท้องถิ่น ต่อไป

งานการศึกษา ศาสนา และวัฒนธรรม

องค์การบริหารส่วนตำบลดงลาน

ผู้จัดทำ

สารบัญ

หน้า

บทที่ ๑ บทนำ	๑
บทที่ ๒ วิธีการจัดทำฐานข้อมูลภูมิปัญญาท้องถิ่น ปราชญ์ชาวบ้านหรือปราชญ์ท้องถิ่น	๘
บทที่ ๓ ข้อมูลภูมิปัญญาท้องถิ่น ปราชญ์ชาวบ้าน หรือปราชญ์ท้องถิ่น	๑๐

บทนำ

พระราชบัญญัติสภาพำบลและองค์การบริหารส่วนตำบล พ.ศ. ๒๕๓๗ ภายใต้บังคับกฎหมาย องค์การบริหารส่วนตำบลมีหน้าที่ต้องบำรุงรักษาศิลปะ จารีต ประเพณี ภูมิปัญญาท้องถิ่น และวัฒนธรรมอันดีของท้องถิ่น การจัดทำฐานข้อมูลภูมิปัญญาท้องถิ่น ปราชญ์ชาวบ้าน หรือปราชญ์ท้องถิ่น เพื่อให้ข้อมูลภูมิปัญญา ปราชญ์ชาวบ้าน หรือปราชญ์ท้องถิ่น ตำบลดงลาน อำเภอสีชมพู จังหวัดขอนแก่น เป็นปัจจุบัน และเพื่อสืบสานและอนุรักษ์ภูมิปัญญาท้องถิ่นที่สำคัญและมีประโยชน์ไว้ไม่ให้สูญหายไปจากชุมชน

ประวัติความเป็นมา

เหตุที่ได้ชื่อ “ ดงลาน ” เพราะเมื่อสมัยก่อนลักษณะภูมิประเทศของตำบลดงลานมีสภาพพื้นที่ปกคลุมไปด้วยต้นลาน ซึ่งขึ้นเองตามธรรมชาติเป็นจำนวนมาก จึงตั้งชื่อเพื่อเป็นสัญลักษณ์ของตำบล เมื่อมีการจัดระเบียบการปกครองท้องถิ่น จึงได้รวมเอาหมู่บ้านต่างๆ ขึ้นเป็นตำบล “ ดงลาน ” โดยใช้ชื่อตำบลจาก บ้านดงลาน หมู่ที่ ๙ ตั้งเป็นชื่อตำบล

ข้อมูลทั่วไป

ที่ตั้งตำบล สำหรับองค์การบริหารส่วนตำบลดงลาน จัดตั้งขึ้นตามพระราชบัญญัติสภาพำบลและองค์การบริหารส่วนตำบล พ.ศ. ๒๕๓๗ เมื่อวันที่ ๓๑ มีนาคม พ.ศ. ๒๕๓๙ ตั้งอยู่ บ้านอ่างทอง หมู่ ๑ มีอาณาเขตตั้งอยู่ทางทิศตะวันตกของอำเภอสีชมพู โดยห่างจากตัวอำเภอสีชมพู ๑๒ กิโลเมตร ห่างจากจังหวัดขอนแก่น ประมาณ ๑๒๗ กิโลเมตร และมีอาณาเขต ดังนี้

ทิศเหนือ	จรด	พื้นที่ ตำบลบริบูรณ์	อำเภอสีชมพู	จังหวัดขอนแก่น
ทิศใต้	จรด	พื้นที่ ตำบลบ้านใหม่	อำเภอสีชมพู	จังหวัดขอนแก่น
ทิศตะวันออก	จรด	พื้นที่ ตำบลวังเพิ่ม	อำเภอสีชมพู	จังหวัดขอนแก่น
ทิศตะวันตก	จรด	พื้นที่ ตำบลนาหนองทุ่ม	อำเภอชุมแพ	จังหวัดขอนแก่น

ภูมิประเทศ ตำบลดงลาน อำเภอสีชมพู จังหวัดขอนแก่น สภาพภูมิประเทศโดยทั่วไปเป็นที่ราบสูงโคราช ความสูงประมาณ ๒๐๐ - ๓๐๐ เมตร จากระดับน้ำทะเล เนินเขาสลับเป็นที่ลอนพื้นที่จะลาดเอียงจากทิศตะวันออกเฉียงเหนือจากระดับน้ำทะเลพื้นที่ทั้งหมดอยู่ใน เขตป่าสงวนแห่งชาติดงลาน สภาพโดยทั่วไปเป็นเนินเขาสลับที่ตอน พื้นที่ลาดเอียงไปทางทิศตะวันออกของตำบลประโยชน์ในที่ดิน มีการทำนา ปลูกไม้ผล ปลูกพืชไร่ และผักต่าง ๆ

ประชากร ตำบลดงลานมีประชากรทั้งสิ้น ๗,๖๓๕ คน แยกเป็นชาย ๓,๘๗๗ คน หญิง ๓,๗๕๘ คน

จำนวนหลังคาเรือน ๒,๗๔๕ หลังคาเรือน (ข้อมูลจากสำนักทะเบียน กรมการปกครอง วันที่ ๑๒ พ.ค. ๕๘)

เขตปกครอง ทั้งหมด ๑๑ หมู่บ้าน

ม. ๑	บ้านอ่างทอง	นายบัญชาชัย โสมคำภา	ผู้ใหญ่บ้าน
ม. ๒	บ้านชำจำปา	นายบัวลา จำปา	ผู้ใหญ่บ้าน
ม. ๓	บ้านวังขอนแดง	นายสุรชาติภณ ทิศกระโทก	ผู้ใหญ่บ้าน
ม. ๔	บ้านนาอุดม	นายณัฐวรรธ อนันต์กุลศิริ	ผู้ใหญ่บ้าน
ม. ๕	บ้านหนองหญ้าปล้อง	นายเสมอ กรชนอก	ผู้ใหญ่บ้าน
ม. ๖	บ้านชำจำปาเหนือ	นายสมบุรณ์ ลาสนันตุ	ผู้ใหญ่บ้าน
ม. ๗	บ้านอ่างทอง ๑	นายไสว โสภายชัย	กำนัน
ม. ๘	บ้านชำขาม	นางฤกษ์ สิ้นพร	ผู้ใหญ่บ้าน
ม. ๙	บ้านดงลาน	นายฤทธิ์ สุขเสนา	ผู้ใหญ่บ้าน
ม.๑๐	บ้านหาดทรายทอง	นายคำพอง คำชีนาค	ผู้ใหญ่บ้าน
ม.๑๑	บ้านเขาสัพยา	นายพวยงาม พรหมโสภา	ผู้ใหญ่บ้าน

เนื้อที่ ตำบลดงลาน มีพื้นที่ตำบลตามประกาศกระทรวงมหาดไทยประมาณ ๒๒,๘๖๖ ไร่ หรือ ๓๗ ตารางกิโลเมตร เป็นตำบลค่อนข้างใหญ่ โดยมีเนื้อที่แยกเป็นรายหมู่บ้านดังนี้

หมู่ที่	บ้าน	เนื้อที่(ไร่)	อันดับ
๑	บ้านอ่างทอง	๓,๐๔๕	๕
๒	บ้านชำจำปา	๕,๘๕๘	๑
๓	บ้านวังขอนแดง	๒,๑๐๗	๗
๔	บ้านนาอุดม	๕,๐๗๐	๒
๕	บ้านหนองหญ้าปล้อง	๕,๐๐๐	๓
๖	ชำจำปาเหนือ	๒,๐๖๘	๘
๗	อ่างทอง ๑	๑,๗๗๖	๙
๘	ชำขาม	๑,๐๒๘	๑๑
๙	ดงลาน	๑,๖๒๐	๑๐
๑๐	หาดทรายทอง	๔,๓๗๕	๔
๑๑	เขาสัพยา	๒,๑๖๓	๖
รวม	๑๑ หมู่บ้าน	๒๘,๘๗๘	

การศาสนา

ประชาชนในตำบลดงลาน จะนับถือศาสนาพุทธ

- วัด / สำนักสงฆ์ ๑๓ แห่ง คือ

ลำดับที่	ชื่อวัด	สถานที่ตั้ง	เจ้าอาวาส
๑	วัดเทพนิมิต(เขาน้อย)	บ้านอ่างทอง หมู่ที่ ๑	
๒	วัดถ้ำคีรีบรรพต	บ้านชำจำปา หมู่ที่ ๒	
๓	วัดบรรพตคีรีราษฎร์	บ้านวังขอนแดง หมู่ที่ ๓	
๔	วัดปากดงธรรมาราม	บ้านนาอุดม หมู่ที่ ๔	พระครูสมบัติ
๕	วัดป่าอนุรักษ์วนาราม	บ้านนาอุดม หมู่ที่ ๔	
๖	วัดถ้ำสิงโตทอง	บ้านหนองหญ้าปล้อง หมู่ที่ ๕	
๗	วัดป่าถ้ำเจดีย์	บ้านชำจำปาเหนือ หมู่ที่ ๖	พระครูสมยศ
๘	วัดสว่างสามัคคี	บ้านชำจำปาเหนือ หมู่ที่ ๖	พระครูทองใบ
๙	วัดสามัคคีธรรม	บ้านอ่างทอง ๑ หมู่ที่ ๗	
๑๐	วัดถ้ำจางอังกู	บ้านอ่างทอง ๑ หมู่ที่ ๗	
๑๑	วัดป่าสามัคคีธรรม	บ้านชำขาม หมู่ที่ ๘	
๑๒	วัดอ่างทองศิริวัน	บ้านดงลาน หมู่ที่ ๙	
๑๓	วัดถ้ำผายวง	บ้านหาดทรายทอง หมู่ที่ ๑๐	

สาธารณสุข

- โรงพยาบาลส่งเสริมสุขภาพตำบล ๒ แห่ง ได้แก่
 ๑. โรงพยาบาลส่งเสริมสุขภาพตำบลบ้านอ่างทอง
 ๒. โรงพยาบาลส่งเสริมสุขภาพตำบลบ้านชำจำปา

การโทรคมนาคม

- สถานีขยายสัญญาณโทรคมนาคม ๓ แห่ง คือ

๑. เอไอเอส ๒. ดีแทค ๓. ทรูมูฟ

การไฟฟ้า

เขตตำบลดงลาน เป็นชุมชนชนบท ระบบการไฟฟ้าขยายทั่วถึงเกือบครบทุกครัวเรือน ทำให้ประชาชนมีสิ่งอำนวยความสะดวก คือมีเครื่องใช้ไฟฟ้าต่าง ๆ เกือบครบทุกครัวเรือน

แหล่งน้ำ

ภายในพื้นที่ตำบลมีแหล่งน้ำ ๒ ชนิด คือ

แหล่งน้ำธรรมชาติ

๑. ลำห้วย	จำนวน ๒ แห่ง
๒. หนองน้ำ	จำนวน ๖ แห่ง
๓. สระน้ำ	จำนวน ๕๑ แห่ง

แหล่งน้ำที่ก่อสร้างขึ้น

๑. ฝายน้ำล้น	จำนวน ๑ แห่ง
๒. ระบบประปาหมู่บ้าน	จำนวน ๑๐ แห่ง

ระบบประปา

ประชาชนในตำบลดงลาน ส่วนใหญ่ได้รับการบริการด้านการประปาจากระบบประปาหมู่บ้าน ซึ่งหน่วยงานราชการต่าง ๆ เป็นผู้สร้างให้

การศึกษา

ในพื้นที่องค์การบริหารส่วนตำบลดงลาน มีศูนย์พัฒนาเด็กเล็ก จำนวน ๔ ศูนย์ มีโรงเรียนจำนวน ๔ โรงเรียน

วิธีการจัดทำฐานข้อมูลภูมิปัญญาท้องถิ่น ปราชญ์ชาวบ้านหรือปราชญ์ท้องถิ่น

วิธีการดำเนินการ / ขั้นตอน

- ๑.จัดทำโครงการ เพื่อเสนอขออนุมัติโครงการจากผู้บริหารองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น
- ๒.แต่งตั้งคณะกรรมการดำเนินการจัดทำฐานข้อมูลภูมิปัญญาท้องถิ่นปราชญ์ชาวบ้าน หรือปราชญ์ท้องถิ่น
- ๓.สำรวจฐานข้อมูลภูมิปัญญาท้องถิ่น ปราชญ์ชาวบ้าน หรือปราชญ์ท้องถิ่น

เป้าหมายโครงการ

ปราชญ์ชาวบ้าน หรือปราชญ์ท้องถิ่น ตำบลดงลาน อำเภอสีชมพู จังหวัดขอนแก่น

ระยะเวลาดำเนินการ

เดือนกรกฎาคม ถึงเดือนกันยายน พ.ศ. ๒๕๖๐

สถานที่ดำเนินการ

เขตพื้นที่รับผิดชอบขององค์การบริหารส่วนตำบลดงลาน อำเภอสีชมพู จังหวัดขอนแก่น

วัตถุประสงค์

- ๑.เพื่อสืบสานและอนุรักษ์ภูมิปัญญาท้องถิ่นที่สำคัญและมีประโยชน์ไว้ไม่ให้สูญหายไปจากชุมชน
- ๒.เพื่อให้ผู้รับการถ่ายทอดตระหนักถึงความสำคัญของภูมิปัญญาในท้องถิ่นของตนเอง อันจะนำไปสู่การอนุรักษ์และพัฒนาภูมิปัญญานั้นๆต่อไป

ความหมายของภูมิปัญญาท้องถิ่น

ภูมิปัญญาท้องถิ่น เป็นคำที่มีความหมายเช่นเดียวกับคำว่า ภูมิปัญญาท้องถิ่นและภูมิปัญญาไทย เป็นองค์ความรู้ที่มีอยู่ในท้องถิ่น ซึ่งได้รับการถ่ายทอดจากผู้รู้หรือผู้มีประสบการณ์ ซึ่งเรียกว่า ปราชญ์ชาวบ้าน หรือปราชญ์ท้องถิ่น ซึ่งมีผู้ให้คำจำกัดความของภูมิปัญญาท้องถิ่นในลักษณะต่างๆกัน ดังนี้

๑.กรมวิชาการ (๒๕๓๘) ให้ความหมายของ ภูมิปัญญาท้องถิ่นว่า คือ ความรู้ที่เกิดจากประสบการณ์ในชีวิตของคนเราผ่านกระบวนการศึกษา สังเกต วิเคราะห์จนเกิดปัญญาและตกผลึกมาเป็นองค์ความรู้ที่ประกอบกันขึ้นมาจากความรู้เฉพาะหลายเรื่อง ความรู้ดังกล่าวไม่ได้แยกย่อยออกมาให้เห็นเป็นศาสตร์เฉพาะสาขาวิชาต่างๆจากกล่าวว่า ภูมิปัญญาท้องถิ่นจัดเป็นพื้นฐานขององค์ความรู้สมัยใหม่ที่จะช่วยในการเรียนรู้ การแก้ปัญหา การจัดการและปรับตัวในการดำเนินชีวิตของคนเรา

๒.สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติ (ม.ป.ป.) กล่าวถึงภูมิปัญญาท้องถิ่นไทยว่าเป็นองค์ความรู้ความสามารถและทักษะของคนไทยที่เกิดจากการสั่งสมประสบการณ์ที่ผ่านกระบวนการเลือกสรร เรียนรู้ ปรับปรุงแต่ง และถ่ายทอดสืบต่อกันมา เพื่อใช้แก้ปัญหาและพัฒนาวิถีชีวิตของคนไทยให้สอดคล้องกับสภาพแวดล้อมและเหมาะสมกับยุคสมัย

๓. สามารถ จันทรสุรีย์ (๒๕๓๖) กล่าวว่า ภูมิปัญญาท้องถิ่น หมายถึง ทุกสิ่งทุกอย่างที่ชาวบ้านคิดได้เองที่นำมาใช้ในการแก้ปัญหา เป็นสติปัญญา เป็นองค์ความรู้ทั้งหมดของชาวบ้านทั้งกว้าง ทั้งลึก ที่ชาวบ้านสามารถคิดเอง ทำเอง โดยอาศัยศักยภาพที่มีอยู่แก้ปัญหาการดำเนินวิถีชีวิตในท้องถิ่นอย่าง สมวัย

จากความหมายดังกล่าว อาจสรุปว่า ภูมิปัญญาท้องถิ่น หมายถึง องค์ความรู้ หรือสิ่งที่สั่งสมกันมาตั้งแต่อดีต ซึ่งเป็นประสบการณ์ในการดำเนินชีวิตของคนในท้องถิ่นซึ่งได้ผ่านการคิดค้นและปรับปรุงเปลี่ยนแปลงจากแนวทางที่เหมาะสม สอดคล้องกับสภาพสังคม เป็นที่ยอมรับนับถือจากบุคคลทั่วไป ถือเป็นแบบอย่างในการดำรงชีวิตที่ถ่ายทอดสืบต่อกันมา

ประเภทของภูมิปัญญาท้องถิ่น

ภูมิปัญญาท้องถิ่น หมายถึง ทุกสิ่งทุกอย่างที่ชาวบ้าน คิดค้นขึ้น แล้วนำมาปรับปรุงแก้ไขพัฒนาแก้ปัญหา เป็นทั้ง สติปัญญาและองค์ความรู้ทั้งหมดของชาวบ้าน ดังนั้น จึงมีความครอบคลุมเนื้อหาสาระและแนวทางดำเนินชีวิตใน วงกว้าง ภูมิปัญญาท้องถิ่นประกอบไปด้วยองค์ ความรู้ใน หลายวิชา ดังที่ สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติ(๒๕๔๑) ได้จำแนกไว้รวม ๑๐ สาขา คือ

๑. สาขาเกษตรกรรม หมายถึง ความสามารถในการผสมผสานองค์ความรู้ ทักษะ และเทคนิคด้านการเกษตรกับเทคโนโลยี โดยการพัฒนาบนพื้นฐาน คุณค่าดั้งเดิม ซึ่งคนสามารถพึ่งพา ตนเองในสภาวะการณ์ต่างๆ ได้ เช่น การทำการเกษตรแบบผสมผสาน การแก้ปัญหา การเกษตร เป็นต้น

๒. สาขาอุตสาหกรรมและหัตถกรรม (ด้านการผลิตและการบริโภค) หมายถึง การรู้จักประยุกต์ใช้เทคโนโลยีสมัยใหม่ในการแปรรูปผลผลิตเพื่อ ขะสอการนำเข้าตลาด เพื่อแก้ปัญหาด้าน การบริโภคอย่างปลอดภัย ประหยัด และเป็นธรรมอันเป็นกระบวนการให้ชุมชนท้องถิ่นสามารถ พึ่งตนเองทาง เศรษฐกิจได้ ตลอดทั้งการผลิตและการจัดจำหน่ายผลผลิตทางหัตถกรรม เช่น การรวมกลุ่มของกลุ่มโรงงานยางพารา กลุ่มหัตถกรรม และอื่นๆ เป็นต้น

๓. สาขาการแพทย์ไทย หมายถึง ความสามารถในการจัดการป้องกันและ รักษาสุขภาพ ของคนในชุมชน โดยเน้นให้ชุมชนสามารถพึ่งพาตนเองทาง ด้านสุขภาพและอนามัยได้

๔. สาขาการจัดการทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม หมายถึง ความสามารถเกี่ยวกับการจัดการทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม ทั้งอนุรักษ์ การพัฒนา และใช้ประโยชน์จากคุณค่า ของทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมอย่างสมดุลและยั่งยืน

๕. สาขากองทุนและธุรกิจชุมชน หมายถึง ความสามารถในด้านบริหารจัดการ การค้าการสะสมและบริการกองทุนและธุรกิจชุมชน ทั้งที่เป็นเงินตราและ โภคทรัพย์เพื่อเสริมชีวิตความเป็นอยู่ของสมาชิกในชุมชน

๖. สาขาสวัสดิการ หมายถึง ความสามารถในการจัดสวัสดิการในการประกัน คุณภาพชีวิตของคนให้เกิดความมั่นคงทางเศรษฐกิจ สังคม และ วัฒนธรรม

๗. สาขาศิลปกรรม หมายถึง ความสามารถในการผลิตผลงานทางด้านศิลปะ สาขาต่างๆ เช่น จิตรกรรม ประติมากรรม วรรณกรรม หัตถศิลป์ คีตศิลป์ เป็นต้น

๘. สาขาจัดการ หมายถึง ความสามารถในการบริหารจัดการดำเนินงาน ด้านต่างๆ ทั้งขององค์กรชุมชน องค์กรทางสังคมอื่นๆ ในสังคมไทย เช่น การจัดการองค์กรของกลุ่มแม่บ้าน ระบบผู้เฒ่าผู้แก่ในชุมชน เป็นต้น กรณีของการจัดการศึกษาเรียนรู้ นับได้ว่าเป็นภูมิปัญญาสาขา การจัดการที่มีความสำคัญ เพราะการจัดการศึกษาเรียนรู้ดี หมายถึงกระบวนการเรียนรู้พัฒนา และถ่ายทอดความรู้ภูมิปัญญาไทยที่มีประสิทธิภาพ

๙. สาขาภาษาและวรรณกรรม หมายถึง ความสามารถผลิตผลงาน เกี่ยวกับด้านภาษา ทั้ง ภาษาถิ่น ภาษาโบราณ ภาษาไทย และการใช้ภาษา ตลอดจนทั้งด้านวรรณกรรมทุกประเภท

๑๐. สาขาศาสนาและประเพณี หมายถึง ความสามารถประยุกต์และ ปรับใช้หลักธรรม คัมภีร์ทางศาสนา ความเชื่อ และประเพณีดั้งเดิมที่มีคุณค่า ให้เหมาะสมต่อการประพฤติปฏิบัติให้ บังเกิดผลดี ต่อบุคคลและสิ่งแวดล้อม เช่น การถ่ายทอดหลักศาสนา การบวชป่า การประยุกต์ ประเพณีบุญประเพณีชาวนา เป็นต้น

ประเพณี/วัฒนธรรม ในพื้นที่ตำบลดงลาน อำเภอสีชมพู จังหวัดขอนแก่น

ประเพณีวันสงกรานต์

สงกรานต์ หมายถึง การส่งท้ายปีเก่าต้อนรับปีใหม่คือ ตั้งแต่ ๑๓ - ๑๕ เมษายน แต่เดิม วันขึ้นปีใหม่ไทย คือ วันเริ่มปีปฏิทินของไทย จนถึง พ.ศ. ๒๔๓๑ และได้มีการเปลี่ยนแปลงมาเป็นวันที่ ๑ เมษายน เป็นวันขึ้น ปีใหม่จนถึง พ.ศ. ๒๔๘๓

ประเพณีวันเข้าพรรษา

"เข้าพรรษา" แปลว่า "พักฝน" หมายถึง พระภิกษุสงฆ์ต้องอยู่ประจำ ณ วัดใดวัดหนึ่งระหว่างฤดูฝน พระพุทธเจ้าจึงทรงวางระเบียบการจำพรรษาให้พระภิกษุอยู่ประจำที่ตลอด ๓ เดือน ในฤดูฝน คือ เริ่มตั้งแต่ วันแรม ๑ ค่ำ เดือน ๘ ของทุกปี เรียกว่า "ปฐิมพรรษา"

ประเพณีวันออกพรรษา

ตรงกับวันขึ้น ๑๕ ค่ำ เดือน ๑๑ เรียกว่าอย่างหนึ่งว่า "วันปวารณา" หรือ "วันมหาปวารณา" คือวันที่ พระสงฆ์ทำปวารณากรรม คือเปิดโอกาสให้เพื่อนพระภิกษุกล่าวตักเตือนกันด้วยเมตตาจิตได้ เมื่อได้เห็นได้ ทั้งหรือสงสัย ในพฤติกรรมของกันและกัน

ประเพณีบุญมหากรฐิน

กรฐินมีกำหนดระยะเวลาถวาย จะถวายตลอดไปเหมือนผ้าชนิดอื่นมิได้ระยะเวลานั้นมีเพียง ๑ เดือน คือตั้งแต่วันแรม ๑ ค่ำ เดือน ๑๑ ไปจนถึงวัน ขึ้น ๑๕ ค่ำ เดือน ๑๒ (วันเพ็ญเดือน ๑๒) ระยะเวลา นี้เรียกว่า กรฐินกาล คือ ระยะเวลา ทอดกรฐิน หรือ เทศกาลทอดกรฐิน

ประเพณีบุญข้าวประดับดิน

ในวันแรม ๑๔ ค่ำ เดือนเก้า ชาวไทยอีสานจะมีบุญสำคัญเกิดขึ้นงานหนึ่ง งานบุญเดือนเก้า ซึ่งจะตรงกับเดือนสิงหาคมของทุกปี โดยจะนำข้าวปลาอาหาร ของควา ฯลฯ แบ่งมาอย่างละเล็ก อย่างละน้อย ห่อใบตองเป็นห่อเล็กๆนำไปวางไว้ตามโคนไม้ใหญ่หรือตามพื้นดินรอบๆเจดีย์หรือโบสถ์เพื่ออุทิศกุศลให้แก่ปู่ย่าตายายญาติผู้ล่วงลับไปแล้ว

ประเพณีบุญบั้งไฟ

บุญบั้งไฟ เป็นประเพณีหนึ่งของภาคอีสานของไทยรวมไปถึงลาว โดยมีตำนานมาจากนิทานพื้นบ้านของภาคอีสานเรื่องพระยากันคาก เรื่องผาแดงนางไอ่ ซึ่งในนิทานพื้นบ้านดังกล่าวได้กล่าวถึง การที่ชาวบ้านได้จัดงานบุญบั้งไฟขึ้นเพื่อเป็นการบูชา พระยาแถน หรือเทพวัสสกาลเทพบุตร ซึ่ง ชาวบ้านมีความเชื่อว่า พระยาแถนมีหน้าที่คอยดูแลให้ฝนตกถูกต้องตามฤดูกาล และมีความชื่นชอบไฟเป็นอย่างมาก หากหมู่บ้านใดไม่จัดทำการจัดงานบุญบั้งไฟบูชา ฝนก็จะไม่ตกถูกต้องตามฤดูกาล อาจก่อให้เกิดภัยพิบัติกับหมู่บ้านได้ โดยทั้งนี้การจัดงานประเพณีบุญบั้งไฟ ระหว่างเดือนเมษายน - มิถุนายน ของทุกปี

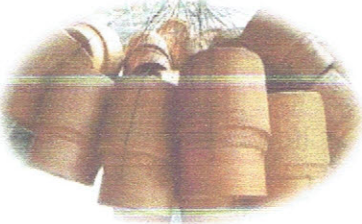
ฐานข้อมูลภูมิปัญญาท้องถิ่นตำบลดงลาน

สาขาภูมิปัญญา	ชื่อ - สกุล	ความสามารถ	ที่อยู่	หมายเหตุ
ด้านอาหารและโภชนาการ	นางดาวเรือง มีสุข	ทำขนมจีน	778 หมู่ 9	
	นายจงดี้ มีสุข	ทำขนมจีน	778 หมู่ 9	
ด้านหัตถกรรม	นายคำ รีมสันเทียะ	สานส้อมไก่	352 หมู่ 9	
	นางวงเดือน ทนทาน	การทำพรมเช็ดเท้า	50/1 หมู่ 1	
	นางปนัดดา ขุนเดช	การทอเสื่อกก	265 หมู่ 1	
	นางคำภา สอโหงค์	การโพยผ้า	786 หมู่ 1	
	นายวัน มีชัย	การสานกระติบข้าว	86 หมู่ 2	
	นางแก้ว ประจิมนอก	การทอเสื่อกก	836 หมู่ 2	
	นางพลอย คำจันดี	การทอเสื่อกก	402 หมู่ 11	
	นายพิน ด้อยศักดิ์	สานกระติบข้าว, ส้อมไก่	554 หมู่ 11	
	นายทวีศักดิ์ จันปุย	สานกระติบข้าว	336 หมู่ 11	
	นางจันมี มูลจันทร์	สานสหวิง	282 หมู่ 11	
	นายหนูไกร เขาไทร	การสานแห, การทอพรมเช็ดเท้า	399 หมู่ 2	
	นางน้อย พระสว่าง	การทำสวนปลูกดอกไม้, ทอพรมเช็ดเท้า	13 หมู่ 6	
	นายสง่า บุญมา	ช่างไม้ทำเก้าอี้จากไม้ไผ่	251 หมู่ 4	
	นางปาณิชา ปัญญาประดิษฐ์	ช่างเย็บผ้า	328 หมู่ 4	
	นายณัฐวรรธ อนันต์กุลศิริ	ช่างเย็บผ้า	72 หมู่ 4	
ด้านศิลปกรรม	นายสาเย็นต์ ทนทาน	หมอลำ	50 หมู่ 1	
และดนตรี	นางวงเดือน ทนทาน	หมอลำ	50 หมู่ 1	
	นางพัชรินทร์ ไชโยแสง	หมอลำ	หมู่ 1	
ด้านสมุนไพร แพทย์แผนไทย	หมอแก้ว	ยาสมุนไพร	ม.1	
	นายสำราญ ศรีโคตร	หมอนวดแผนโบราณ	378 หมู่ 1	
	นางวันดี มงคลมณี	นวดแผนโบราณและทำลูกประคบสมุนไพร	3 หมู่ 5	
	นางสาวสุธาสินี เกตุสุริยงค์	นวดแผนโบราณและสมุนไพร	29 หมู่ 5	
	นายพนม ทะสา	หมอเป่า	213 หมู่ 11	
	นายทองวัน รัตนโสภา	หมอเป่า	3 หมู่ 11	
	นายสังเวียน วิเศษจันทร์	หมอเป่า	36 หมู่ 11	
ด้านศิลปประดิษฐ์	นางประทัย นกคุ้มทอง	ทำบายศรี	170 หมู่ 1	
	นางราตรี ดีเทียะ	ทำบายศรี	46 หมู่ 11	

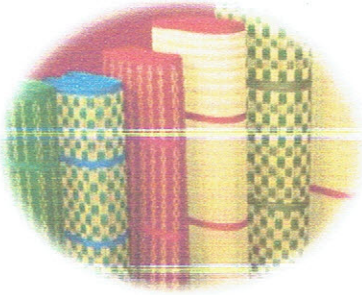
ฐานข้อมูลภูมิปัญญาท้องถิ่นตำบลดงลาน

สาขาภูมิปัญญา	ชื่อ - สกุล	ความสามารถ	ที่อยู่	หมายเหตุ
สาขาภูมิปัญญา	ชื่อ - สกุล	ความสามารถ	ที่อยู่	หมายเหตุ
ด้านศาสนา ประเพณี และพิธีกรรม	นายแฉ่ม เกื่อนธรรมรงค์	พิธีกรรมทางศาสนา	19 หมู่ 5	
	นายประดาว รัตทา	พิธีกรรมทางศาสนา	110 หมู่ 7	
	นายเสถียร จอดนอก	ลับห่อ	96 หมู่ 7	
	นายบุญมา จำเริญดี	ลับห่อ	574 หมู่ 1	
	นายที พะชะ	หมอลำตร หมอพราหมณ์	37 หมู่ 2	
ด้านการเกษตร และการทำมาหากิน	นายนิคม บุคดี	การเลี้ยงแพะ	225/1 หมู่ 1	
	นายบัญชาชัย โสมคำภา	ดินอินทรีย์	67 หมู่ 1	
	นางสำราญ พนาราช	เพาะเห็ดนางฟ้า	73 หมู่ 4	
	นายทองดี บุตตะสินธุ์	เศรษฐกิจพอเพียงปลูกผัก	778 หมู่ 11	

ทะเบียนปราชญ์ชาวบ้าน / ภูมิปัญญาท้องถิ่น
ตำบลดงลาน อำเภอสีชมพู จังหวัดขอนแก่น

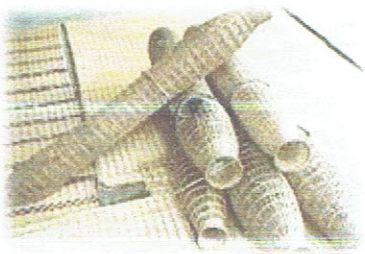
ลำดับ ที่	ประเภทภูมิปัญญา	ชื่อ - สกุล	บ้านเลขที่	หมายเหตุ
๑	การทำลูกประคบสมุนไพร 	นางวันดี มงคลมณี 	๕๑๕ หมู่ที่ ๒	สร้าง รายได้ เป็น ผลิตภัณฑ์ ใช้เป็น แหล่ง เรียนรู้
๒	การสานกระติบข้าว 	นายวัน มีชัย 	๘๖ หมู่ ที่ ๒	สร้าง รายได้แก่ ครอบครัว
๓	หมอสูตร 	นายที พะชะ 	๓๗ หมู่ ที่ ๒	ประเพณี วัฒนธรรม
๔	หมอเป่า 	นายหนม ทะสา 	๒๑๓ หมู่ที่ ๑๑	ประเพณี วัฒนธรรม

๕	 หมอเป่า	นายทองวัน รัตนโสภา 	๓ หมู่ที่ ๑๑	ประเพณี วัฒนธรรม
๖	หมอเป่า 	นายสังเวียน วิเศษจันทร์ 	๓๖ หมู่ที่ ๑๑	ประเพณี วัฒนธรรม
๗	งานฝีมือทำพานบายสีสู่ขวัญ 	นางราตรี ดีเทียว 	๔๖ หมู่ที่ ๑๑	ประเพณี วัฒนธรรม
๘	ทอเสื่อ 	นางแต้ว ประจิมนอก 	๘๓๖ หมู่ที่ ๒	ประเพณี วัฒนธรรม

๙	ทอเสื่อ	นางพลอย คำจันดี	๔๐๒ หมู่ที่ ๑๑	ประเพณี วัฒนธรรม
				
๑๐	เศรษฐกิจพอเพียงปลูกผัก	นายทองดี บุตตะสินธ์	๗๗๘ หมู่ที่ ๑๑	บริโภค และสร้าง รายได้ใช้ เป็นแหล่ง เรียนรู้
				
๑๑	สานกระติบข้าว สารส้มไก่	นายพิน ด้อยศักดิ์	๕๕๔ หมู่ที่ ๑๑	สร้าง รายได้
				

๑๒	สานไซ สานกระติบข้าว 	นายทวีศักดิ์ จันปุย 	๓๓๖ หมู่ที่ ๑๑	ใช้ ประโยชน์ สร้าง รายได้
๑๓	สานสะหิง 	นางจันมี มูลจันทร์ 	๒๘๒ หมู่ที่ ๑๑	สร้าง รายได้
๑๔	ทอพรหมเช็ดเท้า สานแห 	นายหนูไกร เขาไตร 	๓๔๔ หมู่ที่ ๒	สร้าง รายได้ เป็น ผลิตภัณฑ์ ใช้เป็น แหล่ง เรียนรู้

๑๕	ทำสวนปลูกดอกไม้ ทอพรหมเช็ดเท้า 	นางน้อย พระสว่าง 	๑๓ หมู่ ที่ ๖	อาชีพ เสริมสร้าง ได้ให้กับ ครอบครัว ใช้เป็น แหล่ง เรียนรู้
๑๖	โรงเพาะเห็ด 	นางสำราญ พานาราช 	๗๓ หมู่ ที่ ๔	
๑๗	เก้าอี้ไม้ไผ่ 	นายสง่า บัญชา 	๒๕๑ หมู่ที่ ๔	

๑๘. ปราชญ์ด้านศิลปหัตถกรรม(สานสวิง) 	นางสมจิตร เจิกจันทิก 	๓๐๐ หมู่ ๓ บ้านวังขอน แดง ต.ดงลาน	
๑๙. ปราชญ์ด้านศิลปหัตถกรรม(ไผ่หญา) 	นายผาย เพาะผักแว่น 	๑๓๙ หมู่๓ บ้านวังขอน แดง ต.ดงลาน	
๒๐. ด้านศิลปหัตถกรรม 	นายแดง แชนอก 	๑๐๔ หมู่ที่ ๓ บ้านวังขอน แดง ต.ดงลาน	